

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Кафедра архітектури та середовищного дизайну

03-08-69М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з навчальної дисципліни

«Основи реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-
професійною програмою «Архітектура та містобудування» спеціальності
191 «Архітектура та містобудування» денної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з
якості ННІБА
Протокол № 4 від 22.02.2022 р.

Рівне – 2022

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Основи реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Архітектура та містобудування» спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» денної форми навчання [Електронне видання] / Матвіюк О. В., Магей А. С. – Рівне : НУВГП, 2022. – 26 с.

Укладачі: Матвіюк О. В., старший викладач кафедри архітектури та середовищного дизайну; Магей А. С., асистент кафедри архітектури та середовищного дизайну.

Відповідальний за випуск Михайлишин О. Л., старший викладач кафедри архітектури та середовищного дизайну.

Керівник групи забезпечення
спеціальності
191 «Архітектура та
містобудування»

д.арх., проф. Михайлишин О. Л.

© Матвіюк О. В., Магей А. С., 2022
© НУВГП, 2022

Зміст

Вступ.....	4
1.Структура навчальної дисципліни.....	5
2.Теми практичних занять.....	6
3.Теоретичний матеріал.....	7
4.Питання для самостійного контролю.....	14
5. Рекомендована література.....	15
6. Додатки.....	17

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Основи реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» та є складовою частиною циклу фахових дисциплін.

Вивчення курсу ґрунтується на знаннях, здобутих студентами на базі суміжних дисциплін: «Архітектурне проектування», «Історія архітектури та містобудування», «Матеріал в архітектурній творчості», «Архітектурні конструкції», «Новітні матеріали і конструкції, реновація будівель і споруд». Дана дисципліна спрямована на вироблення навичок у студентів відповідального поводження з архітектурною спадщиною, та прийняття обґрунтованих проектних рішень стосовно об'єктів, що підлягають реставрації та реконструкції.

Мета дисципліни «Основи реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів» полягає в засвоєнні теоретичних, методологічних і практичних засад розробки архітектурних проектів реставрації та реконструкції будівель і споруд житлового, громадського, промислового призначення в сучасних умовах.

Завдання дисципліни: оволодіння студентами сучасними методами архітектурно-реставраційної галузі; формування у студентів професійних знань та умінь для розробки проектів реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів.

В результаті вивчення курсу студент повинен *знати*:

- історичну еволюцію реставраційної та реконструктивної діяльності;
- понятійно-термінологічний апарат;
- основні положення сучасної законодавчої та нормативної бази;
- особливості та основний зміст передпроектних досліджень;
- основні вимоги до розробки проектної документації;
- принципові засади інженерно-технічного забезпечення робіт по реставрації та реконструкції архітектурних об'єктів.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен *вміти*:

- самостійно визначати цілі та оптимальні шляхи вирішення задач щодо розробки проектів реконструкції та реставрації архітектурних об'єктів в залежності від сукупних функціональних, конструктивних, історико-культурних та естетичних чинників;
- на основі отриманих знань приймати обґрунтовані, раціональні, відповідальні проектні рішення стосовно об'єктів, що підлягають реставрації та реконструкції.

1. Структура навчальної дисципліни.

Назва модулю, змістового модулю, теми		К- сть год.
Модуль 1		
Змістовий модуль 1. <i>Основи реставрації архітектурних об'єктів</i>		
Тема 1. Історична еволюція архітектурно-реставраційної діяльності.	Суспільне ставлення до архітектурної спадщини в епоху Античності. Гуманістичні ідеї Середньовіччя. Доба Просвітництва XVIII ст. і зміна ставлення до пам'яток Античності. Зростання інтересу до пам'яток середньовічної архітектури. Реставраційні теорії кінця XIX – початку XX ст. Поява модерну та модернізму і їх вплив на реставраційну науку. Проблеми та приклади реставрації після Другої світової війни.	12
Тема 2. Світовий та вітчизняний досвід архітектурної реставрації. Сучасна реставраційна практика.	Ставлення до архітектурної спадщини в давньоруську добу. Відбудовча діяльність київського митрополита Петра Могили. Формування інтересу до пам'яток архітектури у XVIII ст. Приклади реставраційної діяльності кінця XIX – початку XX ст. в Росії та Україні. Революція 1917 року і ставлення нової влади до історико-культурної спадщини. Архітектурна реставрація в СРСР в повоєнну добу. Приклади об'сучасної європейської архітектурно-реставраційної галузі.	16
Тема 3. Передпроектні реставраційні дослідження пам'яток архітектури.	Комплексне дослідження пам'ятки як обов'язкова передумова реставрації. Бібліографічний та архівний пошук. Фіксація пам'ятки архітектури. Археологічні дослідження пам'яток	20

	архітектури. Обстеження пам'ятки архітектури та зондування.	
Тема 4. Розробка проекту реставрації пам'ятки архітектури.	Загальні засади і особливості розробки проекту реставрації. Ескізний проект реставрації пам'ятки архітектури. Робочий проект реставрації. Проект функціонального пристосування пам'ятки архітектури.	24
Змістовий модуль 2. <i>Основи реконструкції архітектурних об'єктів</i>		
Тема 5. Загальні передумови реконструкції архітектурних об'єктів.	Суспільні та економічні чинники реконструкції. Містобудівні чинники реконструкції будівель та споруд. Особливості методики проектування і техніко-економічної оцінки реконструкції.	16
Тема 6. Основні типологічні напрямки реконструкції.	Загальні принципи реконструкції житлових будівель. Реконструкція і модернізація житлових одиниць (квартир). Реконструкція громадських будівель і споруд. Реконструкція промислових будівель і споруд.	16
Тема 7. Конструктивно-технологічні основи реконструкції.	Оцінка технічного стану будівель та їх конструктивних елементів. Підсилення основ та фундаментів. Заміна та підсилення несучих конструкцій.	16

2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Комплексне проєктне завдання на тему: <i>«Проєкт реновації фасаду історичної будівлі»</i>		
1.	Екскурсія історичними вулицями м. Рівного. Вибір об'єкта для проєкту реновації.	2
2.	Архітектурні обміри об'єкта. Фотофіксація об'єкта в цілому та окремих його фрагментів. Зондування поверхні стіни	4

3.	Обстеження об'єкта і загальна оцінка технічного стану	2
4.	Бібліографічний та архівний пошук історичної довідки про об'єкт	4
5.	Картограма існуючого стану фасаду історичної будівлі	4
6.	Заходи щодо усунення зовнішніх пошкоджень об'єкта	4
7.	Проектні пропозиції реновації фасаду історичної будівлі. Обґрунтування вибору	6
	Разом	26

3. Теоретичний матеріал

Пам'ятка – в широкому значенні слова – об'єкт, який є частиною культурної спадщини держави, народу, людства.

За типологічними ознаками розрізняють:

- пам'ятки історії;
- пам'ятки археології;
- пам'ятки містобудування та архітектури;
- пам'ятки мистецтва.

Пам'ятка архітектури – архітектурна споруда, що має історичну, наукову, художню або культурну цінність і зберегла повноту архітектурних форм, які доцільно охороняти в конкретному просторі.

Пам'ятки містобудування та архітектури – архітектурні ансамблі і комплекси, історичні центри, квартали, площі, вулиці, залишки первісного планування і забудови міст та інших населених пунктів, споруди громадської промисловості, військової, культової архітектури, народного зодчества, а також пов'язані з ними створи монументального, образотворчого, декоративно-прикладного, садово-паркового мистецтва, природні ландшафти.

Головною метою проведення будь-яких робіт на пам'ятці архітектури є продовження її життя як споруди, яка має багатосторонню цінність. Безпосередньо це завдання зводиться до консервації, тобто до сукупності заходів, спрямованих на захист або укріплення споруди в існуючому вигляді.

Важливою умовою продовження життя пам'ятки є активне включення її в життя сучасного суспільства.

Цієї мети можливо досягнути 2-ма способами:

- завдяки підкресленому виявленню художньої та історичної цінності пам'ятки (реставрація);

- завдяки наданню їй практичної функції (пристосування).

Реставрація – найскладніший комплексний вид робіт, які проводять на пам'ятках. Її мета – забезпечити збереження автентичної матеріальної структури пам'ятки як носія історичної, наукової, архітектурно-художньої інформації і привести її форму у відповідність з історико-культурним змістом, тобто зміст реставрації зводиться до зміцнення пам'ятки та виявлення її історико-культурної значущості.

Реставрація буває *фрагментарною* та *цілісною*. Метод фрагментарної реставрації є розширеним варіантом консервації, бо ставить за мету збереження справжньої матеріальної структури пам'ятки, хоч і допускає розкриття та обмежені відновлення.

Цілісна реставрація орієнтована на відновлення композиційно завершеної архітектурної системи. Метод цілісної реставрації базується на глибоких аналітичних дослідженнях існуючого стану об'єкта, вивченні історичних джерел і аналогів, які дозволяють науково обґрунтувати відтворення і реконструкцію втрачених елементів і частин.

Принципи наукової реставрації та консервації.

Нині визначають такі принципи наукової реставрації та консервації:

- мінімальне втручання в історичний матеріал твору з максимальним його збереженням;
- обґрунтованість і визначення будь-якого реставраційного втручання;
- науковість;
- археологічна реставрація;
- стилістична реставрація;
- історизм;
- правове врегулювання взаємовідносин у даному виді діяльності.

Одним з важливих принципів наукової реставрації є *принцип мінімального втручання в історичний матеріал*, основа якого закладена у Венеціанській хартії. Актуальність даного принципу сьогодні безпосередньо пов'язана з розвитком техніки, використання сучасних матеріалів і технологій. На це ж вказує і Венеціанська хартія, в якій зазначається: «... реставрація ґрунтується на повазі до автентичності матеріалу ... У випадку, якщо традиційна техніка виявиться непридатною, зміцнення пам'ятки може бути забезпечене за допомогою сучасної технології ... ефективність якої підтверджена науковими даними і гарантована досвідом».

Однак через втрату історичних технологій або з яких-небудь інших причин виникає необхідність застосування нових матеріалів. В цьому випадку слід пам'ятати про виключення можливості порушення історичного вигляду пам'ятки, інакше вона перестає існувати загалом, залишаються лише її фрагменти. Застосування інших матеріалів дозволяється за умови, що вони не заподіють шкоди об'єкту, тобто їх фізико-хімічні властивості відповідають матеріалам пам'ятки.

Принцип обґрунтованості і визначення будь-якого реставраційного втручання. Основа даного принципу закладена в Етичних кодексах професійних реставраторів культурних, історичних та художніх цінностей і предметів мистецтв (Кодекс професійної етики ICOM, Декларація про дотримання етичних принципів членами ICOMOS, Кодекс етичних принципів охорони й реставрації пам'яток, ансамблів та визначних місць (1993 р.)).

Принцип науковості. Основа даного принципу полягає в необхідності відбору з усього розмаїття інформації найсуттєвішого наукового матеріалу для його подальшого використання. Він забезпечує фахівців об'єктивними даними, достовірними фактами і сучасними досягненнями в будь-якій науковій області. Для реставрації це означає, що при підготовці реставраційного проекту фахівці озброєні останніми досягненнями науки, застосовуваними в реставрації і дають можливість передбачити наслідки застосування тієї чи іншої технології.

Наприклад, на сьогоднішній день неможливо обійтися без застосування сучасних матеріалів і технологій, а це означає, що реставратор повинен бути озброєний науковими даними в області фізико-хімічних властивостей історичних матеріалів і їх сумісності з сучасними матеріалами; приділяти особливу увагу збору і систематизації даних про стан пам'яток з урахуванням даних про застосовувані матеріали і технології; враховувати наявність існуючих або розробляти нові методики, що враховують особливості проведених реставраційних робіт; вивчати досвід відновлення, використання і відродження історичних технологій, тому що вони враховують художні нюанси і особливості пам'ятки і вже довели свою життєздатність, дозволивши їй зберегтися до наших днів.

Принцип археологічної реставрації передбачає ретельне, методичне вивчення пам'ятки в натурі, подібно вивченню об'єкта археології. Основу даного принципу в другій половині XIX століття заклали видатний англійський історик і теоретик мистецтв Джон Рескін і його послідовник Вільям Морріс. Вони стверджували, що *«справжність є найважливішою категоріальною властивістю спадщини, в результаті чого був зроблений висновок про те, що будь-яке втручання, нехай навіть з метою реставрації, є руйнівним»*. Цей підхід, розвиваючи принципи так званої «археологічної реставрації», заклав основи сучасної теорії консервації, яка передбачає максимально дбайливе ставлення до «патини» часу і різних історичних нашарувань, що відображають існування будівлі на певних відрізках часу, кожен з яких визнається цінним. Основу даного принципу становить принципова вимога до реставрації - максимальне збереження автентичності.

Ця концепція дала поштовх розвитку так званого *принципу стилістичної реставрації*, при якому пам'ятка «розглядається станом на певний період часу, і йому повертаються ті форми, які, з точки зору архітектора або реставратора, вважаються найбільш цінними». На думку ряду авторів, стилістична реставрація можлива, але тільки в тому випадку, якщо мова йде про рядові об'єкти, що не мають особливої історичної чи художньої значущості, але збереження яких

необхідно для цінності самої історії. При стилістичній реставрації відновлюється загальне архітектурне рішення, а втрачені елементи і деталі розробляються авторами реставрації відповідно до художніх і композиційними прийомів архітектурного стилю певної епохи.

Фахівці відзначають: «Романтика відтворення призвела до стилістичної реставрації, характерної для XIX століття, яка вже не вперше на практиці довела, що «благий» шлях відтворення «новодела» обертається розчаруванням, дискредитацією спадщини у свідомості сучасників і, особливо, майбутніх поколінь. «Новоделі» фальсифікують історію і створюють ілюзію зворотності часу: якщо все можливо відтворити, значить, все можна і втратити».

Принцип історизму. В основі цього принципу лежить «... наукове пізнання об'єктивної дійсності, відповідно до якого об'єкти і явища повинні розглядатися з одного боку в їх закономірному історичному розвитку, а з іншого боку в зв'язку з конкретними умовами їх існування. Принцип історизму включає також передбачення розвитку досліджуваних об'єктів і явищ в майбутньому».

Дотримання принципу історизму для реставрації передбачає використання отриманих результатів історичних досліджень, архівних матеріалів, вивчення технологій і методик при проведенні робіт з відтворення пам'яток. Знання про історичні матеріали і технології, необхідні для розробки проекту реставрації, допомагають майстрам при роботі на об'єкті. Використання збережених авторських креслень, іконографічних та фотоматеріалів дозволяють з досить високим ступенем достовірності провести реставраційні роботи і відтворити історичну пам'ятку.

Ще одним важливим принципом сучасної наукової реставрації є *принцип правового врегулювання взаємовідносин* у даному виді діяльності. У зв'язку з цим особливу роль мають законодавчі та інші нормативні документи, що регламентують ступінь можливих змін, що вносяться до структури відтворюваного пам'ятки.

Процес реставрації будь-якої пам'ятки можна розділити на такі *основні прийоми*: зміцнення, розкриття, заміна, відтворення, доповнення, додання, реконструкція.

Зміцнення виконують для того, щоб зберегти первинну матеріальну структуру, підвищити несучу здатність конструкцій, забезпечити статичну міцність споруди в цілому із застосуванням комплексу заходів, в основному інженерно-технічних, виключивши при цьому спотворення архітектурної форми.

Розкриття застосовують, щоб забезпечити естетичну виразність пам'ятки та виявити її художні або конструктивні особливості. Такі випадки трапляються у випадку неодноразової перебудови пам'ятки, різночасових нашарувань.

Заміна необхідна у випадку, коли елементи або частина пам'ятки збереглися, але втратили конструктивну міцність, а технічними та технологічними заходами неможливо її зміцнити. Основна вимога до заміни полягає в тому, щоб матеріал-

замінник та будівельно-технологічні прийоми були максимально наближені до первинних. Обсяг замін має бути обмеженим, щоб замінені елементи візуально не пригнічували справжню матеріальну структуру пам'ятки, а сама пам'ятка не нагадувала копію.

Додання – це дії, пов'язані з введенням у матеріальну структуру пам'ятки пристроїв для зміцнення історичної споруди та її утилітарного використання. Основна вимога: додання мають бути коректними і не спотворювати вигляд пам'ятки.

Реставраційна реконструкція не може розглядатись як реставрація, а відновлені споруди не можуть розглядатися як пам'ятки архітектури.

Повторне створення втраченої старовинної будівлі може бути виправданим тільки у разі вирішення більш широкої мети – містобудівної або меморіальної реставрації.

Своєрідним видом реконструкції є *відновлення деталей або частин пам'ятки із справжніх елементів*, що вціліли після руйнування споруди або зберегли свою міцність з використанням будівельних прийомів, якими первинно зводилась споруда. Такий прийом у реставраційній практиці називають *анастилозом*.

Пристосування – адаптація споруди до виконання сучасних, більш чи менш відмінних від історично їй властивих функцій при збереженні її планувальної структури, зовнішнього вигляду, естетичної та художньої цінності.

Пам'ятку слід розглядати в єдності з оточенням, тому необхідно вживати відповідні заходи для відновлення історичного середовища. Для цього існують такі комплексні методи, як *регенерація, ревіталізація і ревалоризація*.

Регенерація є відтворення планувально-просторової структури, композиційної цілісності та функціональної активності історичних міст або їх центрів, окремих архітектурних ансамблів і комплексів, будинків і споруд. Забезпечує виконання *3-х специфічних умов міського розвитку*: збереження архітектурної і містобудівної спадщини; пристосування історичного міста до вимог сучасного життя через модернізацію його структур; поширення специфічних характеристик історичного міста на весь міський арсал з метою збереження або надання індивідуальності.

Ревіталізація – комплекс заходів, спрямованих на підвищення функціональної значущості архітектурного ансамблю, фрагмента історичного архітектурного середовища шляхом відтворення втрачених ним громадських функцій або надання йому нових, що не порушують історичний вигляд будинків та їх оточення.

Ревалоризація – підвищення архітектурно-художньої цінності історичного міського середовища. У процесі ревалоризації з пам'яток архітектури і містобудування знімаються дисгармонійні нашарування, а будинки, їх елементи та містобудівні структури, що не збереглися, відновлюються, встановлюються елементи благоустрою, озеленення та малі архітектурні форми. До цього процесу входить проведення реставраційних заходів, а також нове компенсаційне

будівництво з метою відновлення або створення утрачених доміант і заповнення розривів у суцільному фронті вуличної забудови.

Реновація – відновлення структури і вигляду знешкоджених історичних містобудівних утворень, фасадів та інтер'єрів морально і матеріально застарілих будівель.

Відновлення – сукупність науково обгрунтованих заходів щодо відтворення втрачених елементів об'єктів культурної спадщини на основі історичної та дослідницької документації із збереженням історичних форм, розмірів масштабу, кольору та використання будівельних матеріалів, сумісних з первісними.

Музеєфікація – сукупність науково обгрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування.

Реставрація пам'ятки обов'язково повинна опиратися на багатосторонні комплексні дослідження.

Завдання до проєкту реставрації та пристосування пам'ятки архітектури або цінної архітектурної споруди передбачає виконання таких *попередніх робіт*:

- ознайомлення з об'єктом в натурі, візуальне обстеження об'єкта, складання загального опису та характеристики об'єкта в цілому, фіксація цінності та технічного стану архітектурних та конструктивних елементів;

- ознайомлення з історико-архітектурними відомостями про об'єкт, опрацювання попередніх пропозицій щодо складу та черговості реставраційних робіт;

- опрацювання висновкових положень реставраційного завдання.

До комплексу досліджень, які проводять під час реставрації, входить збір історичних даних про пам'ятку, які дійшли до нас у вигляді текстів або графічних матеріалів.

Аналіз вихідних історико-архівних матеріалів. Результатом опрацювання історико-архівної довідки повинна стати коротка історична характеристика об'єкта, в якій необхідно зазначити:

- час і головні принципи формування та змін містобудівельної структури ділянки, в якій розташований об'єкт;

- час спорудження об'єкта, коротку характеристику стилістики першотвору, час та характер подальших реконструкцій пам'ятки;

- авторів первісного проєкту та подальших реконструкцій (при можливості), фундаторів, власників споруди;

- зміни функціонального використання споруди;

- стихійні лиха, пожежі, руйнування, яких зазнала пам'ятка.

Фіксація пам'яток архітектури повинна давати вичерпну уяву про пам'ятку в тому стані, в якому вона перебуває у відповідний момент. Пам'ятки фіксують методом обмірів, на основі яких виконують масштабні ортогональні креслення, а також шляхом фотографування та словесних описів. Найдосконалішими щодо документальності є архівно-археологічні обміри.

Обміри архітектурно-археологічні – це детальна графічна фіксація пам'ятки м або її частини, зокрема залишків, розташованих у культурному шарі, з усіма

історичними нашаруваннями із застосуванням архітектурних та археологічних методів обміру. При здійсненні обмірів враховують відхилення від ідеальної геометричної схеми, а також передають особливості пам'ятки: характер кладки (мурування), переробки, штраби, отвори від втрачених конструктивних елементів, зрубані деталі, місцезнаходження закладок, перекладок, розкриттів.

Обміри архітектурні – це детальна графічна фіксація пам'ятки або її частини з усіма історичними нашаруваннями із спрощенням форми та фіксацією ідсальної геометричної схеми пам'ятки з метою подальшого всебічного аналізу та прийняття науково-проектних рішень.

Обміри схематичні – спрощена графічна фіксація пам'ятки з метою формування загальної уяви про неї, визначення фізичного об'єму, площі та розробки схеми шурфів та зондажів.

Натурні обстеження пам'яток архітектури та цінної історичної забудови. Головна форма натурального обстеження – це *зондаж* – обмежене на площі розкриття, виконане для вирішення локального дослідницького завдання. За допомогою зондажу можна отримати відомості про матеріали та характер кладки, про ідентичність або суттєві відмінності в структурі окремих частин пам'ятки, про наявність та місця стиків різночасових частин.

Види зондажів:

- зондажі шарів фарби;
- зондажі з видаленням штукатурки;
- зондажі з розбиранням кладки.

Інша форма натурального обстеження – *шурф* – пройдена з денної поверхні чи рівня підлоги вертикальна виробка, яку виконують з метою обстеження підземної частини пам'ятки для визначення матеріалу, технічного стану та глибини закладання фундаментів, наявності гідроізоляції, уточнення рівня первинного вимощення тощо.

4. Питання для самостійного контролю

1. Охарактеризуйте зміст поняття пам'ятка.
2. Охарактеризуйте зміст поняття пам'ятка містобудування та архітектури.
3. Що таке консервація пам'ятки архітектури?
4. Що таке реставрація пам'ятки архітектури?
5. Яка головна мета проведення робіт на пам'ятці архітектури?
6. Охарактеризуйте зміст поняття реставрація.
7. Охарактеризуйте методи та прийоми реставрації.
8. Що таке пристосування пам'ятки архітектури?
9. Що таке регенерація, ревіталізація, ревалоризація?
10. Розкрийте зміст понять реновація, відновлення, музеєфікація.
11. Які види дослідних робіт передують проведенню реставрації?
12. У чому полягає аналіз вихідних історико-архівних матеріалів?
13. Перелічіть методи фіксації пам'яток архітектури.

14. Яка головна мета проведення історико-архітектурних досліджень на пам'ятці архітектури?
15. Яка мета проведення детальних інженерних обстежень?
16. Назвіть принципи наукової реставрації та консервації, охарактеризуйте їх.

5. Рекомендована література

Основна

1. Барашиков А. Я., Малышев А. Н. Оценка технического состояния строительных конструкций, зданий и сооружений. К. : НМЦ Держнаглядохоронпраці України, 1998. 232 с.
2. Подъяпольский С. С. и др. Реставрация памятников архитектуры: Уч. пособие для вузов. М. : Стройиздат, 1988. 264 с.
3. Кодін В. О. Конспект лекцій з дисципліни «Основи реконструкції історичних міст» для студентів 5 курсу архітектурного напрямку 6.060102-«Архітектура». Харків : ХНАМГ, 2008. 64 с.
4. Лукомська З. В., Васнлаишнин В. Я. Основи реконструкції та реставрації архітектурних комплексів: навч. посіб. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. 136 с.

Допоміжна

1. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні. 1917 – 1990. К. : Вища школа, 1991. 274 с.
2. Восстановление памятников культуры (Проблемы реставрации). М. : Искусство, 1981. 232 с.
3. Гаврилук С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини та Підляшшя (XIX – початок XX ст.). Луцьк : «Вежа», 2002. 532 с.
4. З історії української реставрації. Додаток до щорічника „Архітектурна спадщина України”. К. : 1996. 276 с.
5. Игнаткин И. А. Охрана памятников истории и культуры : справочное пособие. К. : Вища школа, 1990. 223 с.
6. Кілессо Т. Засновник української школи реставрації пам'яток архітектури. *Пам'ятки України*. 1992. № 2-3. С. 49–51.
7. Консервація і реставрація пам'яток архітектури : методичний посібник. Київ-Львів : Корпорація «Укрреставрація», 1996. 586 с.
8. Лесик А. В. Охрана и рациональное использование памятников архитектуры. Львов : Вища школа, 1987. 127 с.
9. Логвин Н. До історії реставрації пам'яток в Україні кінця XIX – початку XX ст. *Архітектурна спадщина України*. Вип. 3. Ч. 1. К. : «Українознавство», 1996. С. 193–198.
10. Михайловский Е. В. Реставрация памятников архитектуры: Развитие теоретических концепций. М.: 1971. 190 с.
11. Покрышкин П. П. Краткие советы по вопросам ремонта памятников старины и искусства. Псков, 1916. 34 с.
12. Правові акти з охорони культурної спадщини. Додаток до щорічника архітектурна спадщина України. К. : 1995. 150 с.
13. Прибега Л. В. Кам'яне зодчество України. Охорона та реставрація. К. : Будівельник, 1993. 71 с.

14. Прибега Л. В. Міжнародна охорона історико-культурної спадщини. Додатки: №1 – Міжнародна хартія по консервації й реставрації пам'яток та визначних місць; №2 – Міжнародний комітет по історичних садах і ландшафтах ІКОМОС / ІФЛА. Флорентійська Хартія; №3 – Міжнародна хартія про охорону історичних міст; №4 – Хартія по охороні і використанню археологічної спадщини. *Праці Центру пам'яткознавства*. Вип.1. К. : 1992. С. 40–69.

15. Прибега Л. В. Народное зодчество Украины. Охрана и реставрация. К. : Будівельник, 1987. 103 с.

Нормативна

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини», 2000 р. (з поправками 2001-2015 рр.).

2. ДБН В.3.2-1-2004. Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального розвитку України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/>

2. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>

3. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.lib.rv.ua/>

6. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php

7. Цифровий репозиторій ХНУГХ ім. А. Н. Бекетова. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/>

8. Інформаційні ресурси у цифровому репозиторії. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/types/metods/>

6. Додатки

Додаток 1

Закордонні приклади реставрації та реконструкції пам'яток архітектури

1. М. Галле, Німеччина. Розширення музею в зруйнованому замку від іспанської студії Nieto Sobejano Arquitectos (проект 2008 р.)

Старовинний замок Моріцбурга в місті Галле є дуже цінним прикладом готичної військової архітектури, характерної для Німеччини наприкінці 15 століття. Його бурхлива історія неминуче знайшла своє відображення у багатьох змінах, які він зазнав протягом багатьох років. Але, незважаючи на це, будівля все ще зберігає оригінальну структуру своїх основних архітектурних особливостей: навколишня стіна, три з чотирьох круглих башт за куточками та центральний внутрішній дворик.

Часткове руйнування північних та західних крил у 17 столітті під час Тридцятирічної війни залишило замок у вигляді романтичної руїни, яка зберігала свій вигляд протягом століть до сьогодні. За винятком смертної роботи Карла Фрідріха Шінкеля в 1828 році, дотепер не було розроблено цілісних робіт, спрямованих на зміну та посилення давньої руїни для приміщення музею, що знаходився там з 1904 року.

Розширення існуючої давньої будівлі базується на єдиній і зрозумілій архітектурній ідеї. Вона включає в себе новий дах, задуманий як велика складна платформа, яка піднімається та розривається, щоб дозволити природному світлу ввійти, і звідки звисають нові виставкові площі. Результатом цієї операції є повне звільнення підлоги стародавньої руїни, надаючи унікальний простір, який розширює спектр виставкових можливостей. Ця конструкція доповнюється будівництвом двох нових вертикальних комунікаційних вузлів. Перший розташований в північному крилі для під'єднання рівнів, які повинні бути взаємопов'язані. Друга - це нова, сучасна башта висотою 25 метрів, розташована на місці колишнього бастіону, що забезпечує доступ до нових виставкових площ з їхнім панорамним виглядом на місто.

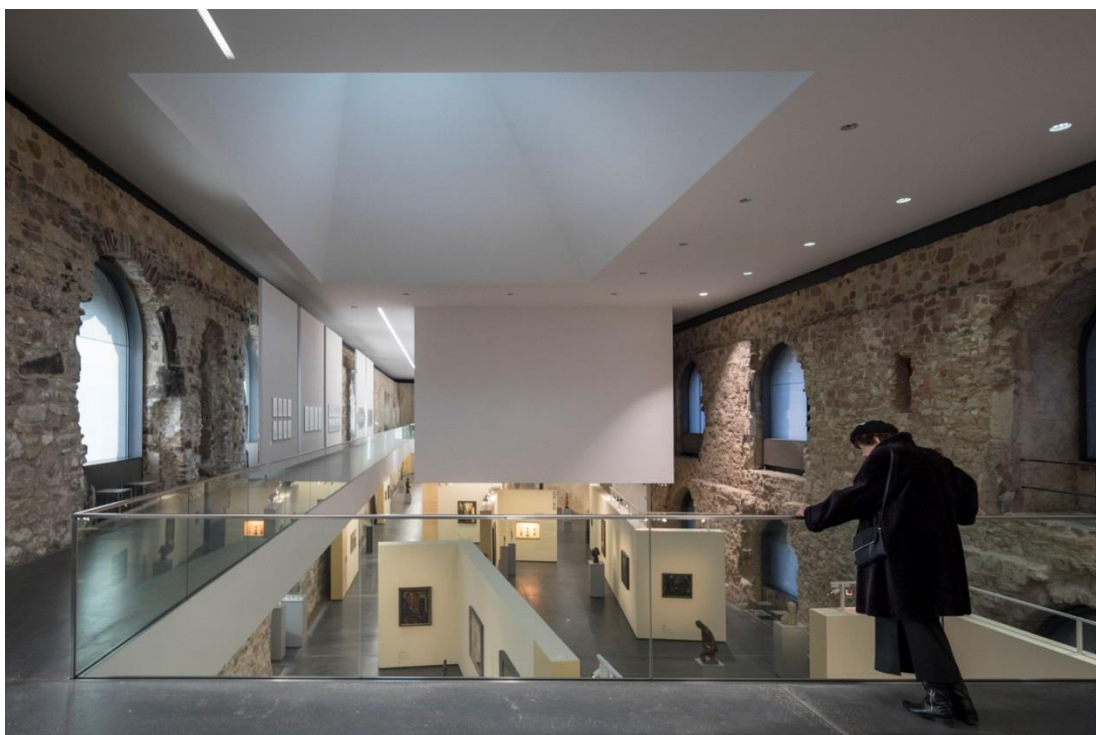
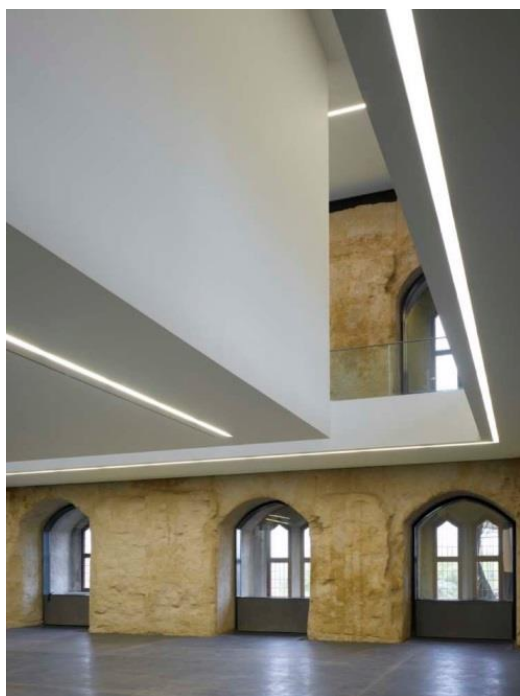
Архітектори «продовжили» кам'яну кладку 15-го століття Музею Моріцбурга, надбудувавши дах над раніше відкритою поверхнею поверху. На новій підлозі, підвішеній до центральної частини даху, створюється додаткова виставкова площа, без додавання у галереї будь-яких стовпчиків. Розширення також включає додавання металевого входу в формі трапеції.

Кутова геометрія нової форми дахів та металевої вежі контрастує з існуючою неправильною формою замку та високим дахом. У дусі з непростими та виразними формами, написаними Фейнінгером, на виставці в музеї, нові фрагменти продовжують процес змін, які з часом складаються в історії замку Моріцбург.

2. М. Грац, Австрія. Розширення музею Йоаннаума від Nieto Sobejano Arquitectos, проєкт реалізований в 2011 р.

У центрі старого міста Грац, включаючи існуючу будівельну тканину, був побудований сучасний простір Центру мистецтва, культури та знань – квартал Йоаннаум. Головним ядром музейного центру є підземний Центр Відвідувачів, який слугує центральним комунікаційним ядром і з'єднує всі будівлі. У другому підвалі Центру Відвідувачів також знаходиться бібліотека Landesbibliothek. Графський Йоаннессмієртель складається з трьох історичних будівель: Музей природної історії, Штірська бібліотека та Нова галерея сучасного мистецтва.

Проект розширення музею передбачає влаштування загального доступу для відвідувачів, конференц-залу, місць для читання та службових приміщень, а також приміщень архіву на нижньому рівні.

Розширення музею Йоаннеуздійснялося в суворих межах горизонтальної площини міста, виходячи з архітектурної пропозиції, яка парадоксально проста. Проектна пропозиція передбачає розбудову під землею: новий тротуар, як великий килимок, займає весь зовнішній простір між будинками.

Безперервна горизонтальна поверхня нової площі доповнена серією конічних внутрішніх дворів, які дають природне світло в підземні простори. У той же час ці дворики стають загальними просторами для музеїв та бібліотеки.

Процес будівництва. У ході будівництва був виритий котлован глибиною до 10 м. Закріплення стінок котловану, фундаментів існуючих будівель, а також ущільнюючих ям проти ґрунтових вод було проведено за допомогою системи струменевої цементації Soilcrete®. Захист від розкопок був додатково закріплений знімними анкерними стрічками. Загальний час будівництва спеціальних фундаментних робіт становив менше шести місяців.

